

9304

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ВІННИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ВІННИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ.
СЕРІЯ: ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Журнал науково-виробничого та навчального
спрямування
Видавець: Вінницький національний аграрний
університет

Заснований у 1997 році під назвою "Вісник
Вінницького державного сільськогосподарського
інституту". Свідоцтво про державну реєстрацію
засобів масової інформації КВ №16644-5116ПР
від 30.04.2010р.

Редакційна колегія:

Головний редактор

доктор економічних наук, професор, академік НААН Калетнік Г.М.

Заступник головного редактора

доктор економічних наук, доцент Шпикуляк О.Г.

Члени редакційної колегії:

кандидат економічних наук, доцент Янчук Г.В.

доктор економічних наук, професор Мазур А.Г.

доктор економічних наук, професор, академік НААН Панасюк Б.Я.

доктор економічних наук, професор Гуцаленко Л.В.

доктор економічних наук, професор Буреннікова Н.В.

доктор економічних наук, професор Коляденко С.В.

доктор економічних наук, професор Мороз О.В.

доктор економічних наук, професор Правдюк Н.Л.

доктор економічних наук, професор Прутська О.О.

доктор економічних наук, професор Козловський С.В.

доктор економічних наук, професор, академік НААН Дем'яненко М.Я.

доктор економічних наук, професор Варченко О.М.

доктор економічних наук, професор Мороз О.О.

доктор економічних наук, доцент Бондаренко В.М.

доктор економічних наук, доцент Карачина Н.П.

доктор економічних наук, професор Свиноус І.В.

доктор економічних наук, професор, академік НААН Шпичак О.М.

доктор економічних наук, професор, академік НААН Малік М.Й.

доктор економічних наук, професор, академік НААН Кваша С.М.

доктор економічних наук, член-коресподент НААН Кириленко І.Г.

доктор економічних наук, професор Чернюк Л.Г.

доктор юридичних наук, професор Авдіївський В.І. (Росія)

доктор, професор Дани Дж.В. (США)

доктор економічних наук, професор Горська Є. (Словаччина)

доктор економічних наук, професор Клєпацкі Б. (Польща)

доктор економічних наук, професор Масленнікова Н.П. (Росія)

кандидат економічних наук, доцент Ціхановська В.М.

кандидат економічних наук, доцент Мулик Т.О.

кандидат юридичних наук, доцент Мельничук О.Ф.

кандидат економічних наук Шаманська О.І.

Відповідальний секретар редакції – Колесов О.С., кандидат економічних наук, доцент

Технічний секретар – Скакун Л.А.

Редагування, корекція й переклад іноземною мовою – Черниш Л.А.

Комп'ютерна верстка – Бондаренко О.В.

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Збірник наукових праць

Вінницького національного аграрного університету

Випуск 2 (88) 2014

ЗМІСТ

КОЛОНКА ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Калетнік Г.М., Прутська Т.Ю. ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРОВІЗНЕСІ 3

ТЕОРІЯ І ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Пепа Т.В., Чернюк Л.Г. ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПАРАДИГМИ
СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ 11

Шпикуляк О.Г., Прутська О.О., Мазур Г.Ф. ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ
В ІНСТИТУЦІЙНОМУ МЕХАНІЗМІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ
СИСТЕМ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ 23

ІННОВАЦІЙНА ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Сьомченков О.А., Поліщук О.А. ВЕНЧУРНЕ ІНВЕСТУВАННЯ:
ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ТА ПРОБЛЕМИ ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ 31

ЕКОНОМІКА І ЕФЕКТИВНІСТЬ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Бурляй О.А., Кутковецька Т.О. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ
САДІВНИЦТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ 41

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Козловський С.В. СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ВИДОБУТКУ СЛАНЦЕВОГО
ГАЗУ У СВІТІ. ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ: ЕКОНОМІЧНИЙ ТА
ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ 49

Кірсєва Е.А. СТИМУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА БІОГАЗУ ЯК ШЛЯХ ДО
ЕНЕРГЕТИЧНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ 61

ПІДПРИЄМНИЦТВО. РОЗВИТОК ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Мідляр А.К. РЕІНЖИНІРИНГ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ У ТОРГОВЕЛЬНИХ
МЕРЕЖАХ 67

МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Поліщук І.І. МОНІТОРИНГ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА НА РИНКУ ПОСЛУГ 74

СОЦІАЛЬНА СФЕРА СЕЛА. РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Бондаренко Л.М. ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ 80

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ Вдовенко Л.О. СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АГРАРНОЇ СФЕРИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА КРЕДИТНІ ВІДНОСИНИ ПІДПРИЄМСТВ З БАНКАМИ	89
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ Дерій В.А., Дерій М.В. ОБЛІКОВІ ТА АНАЛІТИЧНІ КОМПОНЕНТИ НЕФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА ЇХ РОЛЬ В ЕКОНОМІЧНИЙ СИСТЕМІ	95
Правдюк Н.А. ОГЛЯД ШЛЯХІВ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ	103
Разборська О.О., Михальчишина Л.Г. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОПЕРАЦІЙНОГО АУДИТУ В СИСТЕМІ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ	114
Гуцаленко А.В., Голотюк А.С. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА ОЦІНКИ ПОВІЧНИХ ПРОДУКТІВ ТВАРИННОГО ПОХОДЖЕННЯ, ПРИЗНАЧЕНИХ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА	122
ФІНАНСОВІ ІНСТИТУТИ І СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО Марценюк-Розарьонова О.В. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ	129
ДУМКА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО Соколюк К.Ю. МАРКЕТИНГ НА РИНКУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ АПК	139
Вострякова В.І. "ЗЕЛЕНА" ЛОГІСТИКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЯК СКЛАДОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ, ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	145

Журнал внесено у перелік наукових фахових видань України з економічних наук під назвою "Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія: Економічні науки" (постанова ВАК України №1-05/5 від 01.07.2010р.). У 2013р. зареєстрований в Міжнародному центрі періодичних видань (ISSN International Centre, Paris, France). Номер ISSN 2306-4242. Включений до міжнародних наукометричних баз даних: Російський індекс наукового цитування (РІНЦ) та Index Copernicus (Польща).

Адреса редакції: 21008, Вінниця, вул. Сонячна, 3, тел. 46-00-03
Вінницький національний аграрний університет
Сайт журналу: <http://econjournal.vsau.org/>
Електронна адреса: econjournal.vsau@gmail.com

Номер схвалено і рекомендовано до друку рішенням редакційної колегії,
протокол №2 від 2 грудня 2014 року.

Усі права застережені. Тексти статей, таблиці, графічний матеріал, формули захищені законом про авторські права. Передрук і переклад статей дозволяється за згодою авторів. Відповідальність за зміст публікацій і достовірність наведених в них даних та іншої інформації, несуть автори статей. Висловлені у надрукованих статтях думки можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії і не покладають на неї ніяких зобов'язань.

of factors which produce a significant impact on the social development and development of social infrastructure as the driving force behind the latter. Groups of such factors based on the level of their impact on the social development and their role in formation of the territorial framework of the respective areas have been distinguished. The competitive-parity paradigm of the social infrastructure as a conceptual idea, model of ensuring consistent activities of all of its components on the basis of equal rights, partnership and accountability is determined. Its substance, essence, preconditions and factors of formation, functions, attributes and basic provisions have been duly elaborated. The organizational-economic mechanism of implementing the modern social infrastructure development paradigm has been detailed; its main levers have been identified and thoroughly characterized with its structure presented along with the whole range of measures based on key sectors – economic, technological, organizational, managerial, ecological and legal. The priority directions of the development of the key structural elements of the social infrastructure in the context of the modern paradigm of its functioning are outlined.

Keywords: social development, paradigm, social infrastructure, principles, factors, organizational-economic mechanism, strategic directions.

УДК 336.717.063:332.15:005
ББК 65.011

*ШПИКУЛЯК Олександр Григорович, д.е.н., доцент,
декан економічного факультету
ПРУТСЬКА Олена Олексіївна, д.е.н., професор,
завідувач кафедри фінансів та кредиту
Вінницький національний аграрний університету
МАЗУР Геннадій Федорович, к.е.н, докторант
Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки"*

ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ В ІНСТИТУЦІЙНОМУ МЕХАНІЗМІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СИСТЕМ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Розкрито теоретико-методологічні основи й еволюційні детермінанти формування теорії трансакційних витрат та визначення їх місця в інституційному механізмі функціонування господарських систем. Окреслено загальнотеоретичні і авторські позиції щодо визначення сутності – функціональних ознак категорій "затрати" і "витрати"; відзначено трансакційну архітектуру позиціонування витрат у системі перерозподілу, формування та ринково-конкурентного упорядкування вартостей як основної одиниці корегування економічного інтересу господарювання. Проаналізовано аспекти еволюції теорії трансакційних витрат в інституціональній методології як концепції міждисциплінарного синтезу. Запропоновано авторське позиціонування інституту трансакційних витрат у системі ринково-конкурентного господарського обміну і механізмі внутрігосподарського обліку. Сформульовано авторське бачення щодо змістовних характеристик трансакційних витрат.

Ключові слова: витрати, трансакції, трансакційні витрати, інституціоналізм, інститути, інституції, ринок, економіка, суспільство, теорія, методологія.

Табл. 3. Літ. 24.

Постановка проблеми. Сучасна система економіки ринкового спрямування багатогранна і багатоаспектна за предметним і функціональним змістом. Така постановка проблеми чітко вписується в сучасну парадигму економіко-соціальних відносин у контексті обґрунтування особливостей розвитку ринкових структур, а однією із важливих її складових є трансакційні витрати.

Аналіз останніх досліджень проблеми. Інституціональна економіка аналізує поведінку індивіда під час його участі у трансакціях, зокрема економічну [9]. Як відомо, інституціональна парадигма розвитку економік є відносно новою сторінкою світової економічної науки. Концепція інституціоналізму пропагує систему поглядів, які концентруються навколо економіки, організацій та їх виключно важливої ролі для розвитку соціально-економічних систем, важливим елементом яких вважаються трансакційні витрати. Дотепер термін “трансакційні витрати” є мало використовуваним, особливо в аграрній економіці, тому питання становить науковий інтерес і його розкриття має характер новизни.

Перш ніж перейти до визначення суті трансакційних витрат, розглянемо категорію витрати із загальноекономічної точки зору. Дослідження інституціональних особливостей економічного буття наптовхують на думку, що без надмірності у поширенні категорій “інституції” та “інститути” на суспільно-економічні атрибути життєвого циклу не обійтись але, без сумніву, можна стверджувати, що інститутами слід вважати утворення і категорії буття, які мають неформальний вплив на поведінку суспільно-економічних агентів, не кажучи вже про формальні, без яких неможливий життєвий цикл економіки. Серед таких утворень потрібно виокремити інститут витрат, який зайняв своє місце в економічній теорії, але природа його функціонування інституціональна.

Погоджуємося із думкою Дж. Ходжсона, що після виникнення нової інституціональної економіки стало зрозумілим, що фундаментальний інституціональний контекст людської діяльності неможливо встановити без витрат: інститути не являються ні безпосередньо доступними, ні вільними благами. Інституціональне конструювання пов'язано з витратами у вигляді часу, ресурсів і людських зусиль [20]. Окреслюючи теорію і методологію функціонування інституту витрат в економічному обороті, ми стоїмо на позиції, що існує чітка межа й відмінності у сутності категорій “затрати” і “витрати”. Їх не можна ототожнювати як це, наприклад, роблять вітчизняні дослідники Г.Козаченко, Ю.Погорелов, Л.Хлап'юнов, Г.Макухін [13]. Значний вклад у визначення теоретико-методологічних засад функціонування інституту витрат в економічній системі здійснив Фандель Гюнтер [19], галузеву специфіку розглядають П.Саблук, О.Шпичак, В.Месель-Веселяк, М.Малік, Б.Пасхавер, Ю.Коваленко. Проте залишаються невирішені питання і науково-практичні суперечки, які потрібно розв'язувати. Таким чином спробуємо визначити сутність проблеми і висловити власну думку по відношенню до існуючих наукових постулатів, ув'язавши їх із практичною дійсністю в аграрному виробництві.

Мета статті – окреслення теоретико-методологічних положень сутності і функціональних ознак трансакційних витрат та аспектів їх значимості в інституційному механізмі функціонування господарських систем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Не можна обійти той факт, що в науці існують суперечки, особливо на предмет ідентичності категорії “витрати” і “затрати”, тому, посиляючись на класичні висновки й практичну дійсність, ми намагаємося внести свій вклад у розв'язання проблеми. Чітке усвідомлення сутності й відмінностей понять “витрати” і “затрати” дає можливість визначитися щодо місця та значимості, а також особливостей функціонування інституту витрат, зокрема в аграрній економіці.

Відомо, що економічні агенти ринку, організовуючи бізнес, незалежно від галузі, потребують ресурсів довго- та короткострокового користування, які у виробничому плані втілюються у продукovanі блага як затрати, а у товарному – як витрати, формуючи новостворену вартість. Інакше кажучи, “блага оплачуються благами” [19]. Дана позиція – це ще одне підтвердження думки, що існує окремо інститут затрат й інститут витрат (табл. 1), кожен з яких по-своєму впливає на економічний ефект виробничої функції організації.

Ознаки й умови розмежування відмінностей категорій “затрати й витрати”

Затрати	Витрати
1. Натурально-речовий показник	1. Вартісний показник
2. Джерело – ресурси й активи	2. Джерело – вартість одиниці ресурсів і активів, вкладених у виробництво
3. Рівень – визначається технологією і організацією виробництва	3. Рівень – визначається вартістю, ціною “вхідних ресурсів”
4. Вплив – продуктивність виробництва, конкурентоспроможність продукту	4. Вплив – прибутковість бізнесу і цінова конкурентоспроможність товару
5. Мінімізація – поліпшення техніко-технологічного оснащення й організації праці	5. Мінімізація – оптимізація затрат і постачання ресурсів за примітивними цінами

Джерело: сформовано на основі опрацьованої літератури.

На наше переконання, перелік відмінностей між затратами й витратами можна продовжити ще, але нами виділено основні з них. Разом з цим, між цими категоріями існує багато спільного й ідентичного, наприклад, обидві категорії по чергово впливають на прибутковість бізнесу та цінову конкурентоспроможність продуктованих благ. Тим більше, затрати є категорією мікрорівня, рівня організації і залишаються у внутріфірмовому середовищі. Крім того, трансакційні витрати ні в якому разі не можна вважати затратами, оскільки вони не мають натурального вираження. Цю думку можна заперечувати, але немає підстав ототожнювати дані дві категорії економічного буття [21, 22].

Витрати формуються затратами на етапі виробництва блага і встановлення його вартості, яка вже потім оплачується ціною, забезпечуючи певний рівень відшкодування. Від того наскільки оптимальним є розмір затрат є, залежить сума витрат або сукупність цін вкладених ресурсів у продукування блага. Саме тут криються функціональні й загальноекономічні відмінності понять. При цьому економічна думка сформувала багато підходів до розуміння цієї проблеми, але окремі її постулати залишаються дискусійними. Ще один штрих на користь нашого переконання, що затрати з часом стають витратами, випливає із природи ринкових взаємовідносин, за яких усе має вартість, яка вимірюється ціною. Існує думка, що затрати суб'єкта господарювання пропонується розглядати як вартісний вираз обміну і трансформації ресурсів підприємства, а також їхнього невідшкодованого виходу за межі підприємства [13]. Але все ж таки “вартісний” вираз обміну формується у процесі створення вартості, яка є сукупністю вартості трансформованих ресурсів, ось чому “невідшкодований вихід за межі підприємства” є витратами, які повинні бути оплачені ціною. Саме природа ринку дає підстави стверджувати, що затрати – категорія технологіко-економічна, а витрати – фінансово-економічна. Вважаємо, що навіть за наявності окреслених відмінностей між категоріями, їх потрібно розглядати в комплексі.

Забігаючи наперед, зазначимо, що створення благ у сільському господарстві потребує затрат специфічних ресурсів, які формують витрати. Процес виробництва полягає у тому, що комбінуванням або перетворенням одних благ створюються інші, які затрачаються у виробництві, називаються благами, що вводяться (Input), ресурсами, факторами або коротко – затратами. Блага, які є результатом виробничих процесів, називаються благами, що випускаються або продукцією (Output) [19, с. 10-11]. Щодо сільського господарства, то за даним підходом функціонуючі у галузі блага можна розмежувати [21, 22] (табл. 2).

Таблиця 2

Блага у сільському господарстві *

Input	Output
Капітал. Праця. Технологія	Продукція тваринництва і рослинництва

Джерело: сформовано на основі опрацьованої літератури

Витрати формують конкурентні переваги бізнесу у будь-якій галузі, тим більше у сільському господарстві з його сезонним виробництвом та нееластичністю попиту на продукovanі блага. Фактор витрат доволі динамічний як у просторі, так і особливо у часі, що для аграрної галузі, враховуючи сезонність виробництва є доволі складним аспектом організаційно-господарської діяльності у напрямі мінімізації витрат. Висловлюючи цю думку, маємо на увазі, що в аграрному виробництві складно вибудовувати ефективну стратегію мінімізації витрат з огляду на фактор часу. Якщо виробництво затратне, підприємець не має можливості максимально швидко змінити спеціалізацію, особливо це актуально для аграрної галузі. Динаміка витрат у сільськогосподарському виробництві залежить від природних умов, що часто негативно позначається на собівартості виробленого продукту, а також ефективності. Тому забезпечення вигідності продукування благ у сільському господарстві не може бути визначено виключно поведінкою виробника – фундаментальний вплив на даний процес здійснює природа. У цьому головна особливість формування вигод і витрат аграрного бізнесу.

Витрати є інститутом формування і регулювання ефектів як через механізм внутрігосподарських відносин, так і через механізми ринку – ціновий, фінансовий тощо. У теорії і практиці сформована достатня доказова база щодо правомірності співіснування двох різних за змістом категорій – “витрати” й “затрати”. Витрати формуються як комплекс вартостей одиниць ресурсу і виплат, а затрати є натурально-речовими факторами. Судячи із аналізу досліджень, величина витрат залежить від багатьох факторів і умов функціонування підприємства (табл. 3).

Таблиця 3

Фактори формування витрат виробництва – реалізації продукції*

Фактор	Сутність і значення
Величина підприємства	Потужності, площі земельних угідь, трудовий і кадровий потенціал
Програма діяльності, бізнес-програма	Номенклатура виготовлюваних продуктів і виробниче середовище їх продукування
Глибина виробництва	Частка власне підприємництва у виробництві кінцевого продукту
Організація виробництва і праці	Принципи організації, нормування і регулювання виробничого процесу
Якість факторів виробництва	Властивості факторів, їх придатність для використання у виробничому процесі. Визначають рівень затратності продукування благ і вартісне їх вираження – витрати
Зайнятість	Кількість продукції, яка виготовляється підприємством або окремим фактором за певний період

Джерело: систематизовано на основі [19].

За визначенням Гюнтера Фанделя, затрати – (Input) – це участь факторів виробництва у виробничому процесі шляхом поглинання або часткової віддачі їх виробничого потенціалу, а витрати (Kogfen) – затрати факторів виробництва у вартісному виразі [19]. Предметом дослідження у розкритті проблеми функціонування інституту витрат в економічному обороті є обґрунтування інституціональних аспектів питання. Попередньо зазначимо, що у теорії і методології інституціоналізму здебільшого вживається поняття “витрати”. Наприклад, на відміну від твердження Г.Козаченка, Ю.Погорелова, Я.Хлап’юнова, Г.Макухіна [13], ні Р.Коуз, ні О.Вільямсон, ні А.Алчіан, ні Г.Демзеп не використовують сполучення “трансакційні затрати”, а вживають вираз “трансакційні витрати”, які мають інституціональну природу і оцінюються вартісно як різновид послуг і (або) угод. Затрати й витрати не можна вважати тотожними, синонімічними поняттями, хоча вони досить близькі; витрати потрібно розглядати як неминучі затрати підприємства, які сформувалися раніше й перетворилися на минулі у цьому звітному періоді [13, с. 14]. Наведена думка підтверджує висловлене нами вище переконання, що витрати більше фінансовий, а затрати – економічний показник. Витрати дають можливість визначити бажану ціну продукту і формують фінансові результати бізнесу, вони включають обумовлені законодавчо статті вкладених у виробництво активів та платежів, які в майбутньому мають бути відшкодовані виручкою від реалізації.

У
за
ля
о-
зі,
з
ті
ці.
о
у
о
а.
м
у
х
с
з
я

Таким чином, інститут витрат формує передумови фінансово-економічного благополуччя виробника і соціального – споживача. Витрати дають підстави для формування вигод для учасників ринкового процесу.

Витрати вимірюються у грошових одиницях, термінові “затрати” відповідають необхідні для реалізації проекту ресурси, обсяги яких вимірюють у фізичних (не вартісних) одиницях [1, с. 10]. Це конструктивний підхід до розуміння витрат, в основі якого одиниці – аспекти вимірювання показника, а саме затратоутворюючих факторів. Отже ще раз наголошуємо на тому, що у даному дослідженні підтримуємо “концепцію” неідентичності категорій “затрати” і “витрати”.

Опрацювання наукової літератури з інституціональної теорії і теорії трансакційних витрат дає підстави зробити висновок, що єдиного загально визнаного методологічного підходу до класифікації їх складу не існує. Проте в межах наукового пошуку окремих дослідників можна виділити складники, на які найбільше зверталася увага: витрати опортуністичної поведінки економічних агентів – О.Вільямсон; інформаційні витрати – Дж.Стіглер; витрати, пов’язані зі збором та обробкою інформації, проведенням переговорів та прийняттям рішень, контролем та юридичним захистом виконання контрактів – Р.Коуз; витрати колективного прийняття рішень – Г.Хансманн. Проте вважаємо, що найбільш широко і глибоко проблему трансакційних витрат розглядав фундатор цієї концепції Р.Коуз.

3

Висновки. Інституціональні умови розвитку господарських структур є передвісником певного рівня трансакційних витрат, які змушена нести фірма на мікро- й макрорівні, виконуючи покладену на неї функцію. Акти обміну, саме рівень складності їх здійснення зумовлює інтерес до певного виду діяльності, а інформація, пропонована ринком, формує засади прийняття управлінських рішень. Інформація, рівень її доступності для учасників контрактних відносин є вихідною базою для прийняття управлінських рішень щодо доцільності функціонування фірми у певних, визначених інституціонально, умовах господарського буття. Таким чином маємо висновок і переконання стосовно того, що трансакційні витрати можна виміряти у вартісному виразі як затрати і надбання з точки зору корисності товару. Наше припущення щодо нестабільності трансакційних витрат і неможливості їх точного вимірювання ґрунтується на тому, що на дану “статтю” витрат впливають досить багато факторів. Вони здебільшого мають індивідуально-особистісний характер, характер соціального капіталу учасників договірних відносин. У даному аспекті функціонування ринкових інститутів базисне значення мають права власності, їх структура.

Список використаних джерел

1. Аналіз вигід і витрат : Практ. посіб. / [Секретаріат Ради Скарбниці Канади; пер. з англ. С.Соколик; наук. ред. пер. О. Кілієвич]. – К. : Основи, 2000. – 175 с.
2. Архиреев С.И. Государственная трансакционная политика и общественный трансакционный сектор в условиях рыночной трансформации / С.И.Архиреев // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. – 2004. – Вып. 70. – С.114 – 120.
3. Архиреев С.И. Віртуальні трансакції: сутність та динаміка в економіці України [Електронний ресурс] / С.И. Архиреев. – Режим доступу : <http://www.niisp.gov.ua>.
4. Архиреев С.И. Трансакційна архітектоніка / С.И.Архиреев // Економічна теорія. – 2004. – №1. – С. 69-83
5. Брінь П.В. Трансакційні витрати при використанні стратегії вертикальної інтеграції [Електронний ресурс] / П.В. Брінь // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. – 2007. – Вип. 31-2. – С. 122–128. – Режим доступу : <http://www.donntu.edu.ua/> “Бібліотека”/.
6. Булеев И.П. Сущность трансакционных издержек в рыночной экономике [Электронный ресурс] / И.П. Булеев, И.В. Шепеленко // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. – 2004. – Вып. 70. – С. 101–106. – Режим доступа : <http://www.donntu.edu.ua> “Бібліотека”/.
7. Вільямсон Олівер Е. Економічні інституції капіталізму: фірми, маркетинг, укладання контрактів / Вільямсон Олівер Е. – К. : АртЕк, 2001. – 472 с.

8. Власенко О.П. Управління трансакційними витратами в агробізнесі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 "економіка та управління підприємствами" / О.П. Власенко. – Житомир, 2009. – 20 с.
9. Коммонс Дж.Р. Институциональная экономика [Электронный ресурс] / Дж.Р. Коммонс – Режим доступа : <http://ie.boom.ru/Commons/Commons.htm>.
10. Дугинец А.В. Особенности формирования трансакционных издержек экономической интеграции / А.В. Дугинец // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. – 2004. – Вып. 70. – С. 30–36.
11. Дуглас Норт. Вклад неинституционализма в понимание проблем переходной экономики [Электронный ресурс] / Дуглас Норт. – Режим доступа : // <http://ie.boom.ru/Referat/North.htm>.
12. Климов С.М. Интеллектуальные ресурсы организации / С.М.Климов. – СПб.: ИВЭСЭП, "Знание", 2000. – 168 с.
13. Козаченко Г.В. Управління затратами підприємства: Монографія / [Козаченко Г.В., Погорелов Ю.С., Хлап'юнов Л.Ю., Макухін Г.А.]. – К. : Лібра, 2007. – 320 с.
14. Мортіков В.В. Політична економія контрактів / В.В. Мортіков // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. – 2005. – Вип. 89–2. – С. 68–72.
15. Норт. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Норт, Даглас; пер. з англ. І.Дзюб. – К. : Основи, 2000. – 198 с.
16. Природа фірми: Походження, еволюція і розвиток / [за ред. О.Е.Вільямсона, С. Дж.Вінтера; пер. з англ. А.В.Куликова; наук. ред. пер. В.П.Кузьменко]. – К. : А.С.К., 2002. – 336 с.
17. Соуренко Т.Н. Противоречия в системе экономических интересов [Электронный ресурс] / Т.Н. Соуренко // Экономический вестник Ростовского государственного университета. – 2006. – № 1. – С. 164–168. – Режим доступа : <http://www.ecsocman.edu.ru>.
18. Тарасенко О.В. Фактори, що впливають на рівень трансакційних витрат [Електронний ресурс] / О.В. Тарасенко // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. – 2007. – Вип. 31–1. – С. 121–125. – Режим доступу : <http://www.donntu.edu.ua/>"Библиотека"/.
19. Фандель Гюнтер. Теорія виробництва і витрат / Фандель Гюнтер; [пер. з нім. під керівництвом наук.ред. М.Г.Грещака]. – К. : Таксон, 2000 – 520 с. – Текст укр., тит. парал. нім.
20. Ходжсон Дж. Эволюционная и институциональная экономика как новый мейстрим? [Электронный ресурс] / Дж. Ходжсон // Экономический вестник Ростовского государственного университета. – 2008. – Т.6. №2. – С. 8-21. – Режим доступа : <http://www.ecsocman.edu.ru>.
21. Шпикуляк О.Г. Институт витрат в економічній теорії і практиці господарювання: збір.наук.праць // Економічні науки "Серія економічна теорія та економічна історія". – 2008. – Вип. 5(19), Ч. 2. – С.323-332.
22. Шпикуляк О.Г. Институт витрат у формуванні дохідності та конкурентоспроможності аграрного виробництва / О.Г. Шпикуляк // Теоретичні надбання академіка І.І.Лукінова та їх значення у розвитку аграрного виробництва України. (Лукіновські читання) 10 жовтня 2008 року. – К. – 2009. – С.79-91.
23. Електронний ресурс – Режим доступу: – <http://www.library.if.ua>
24. Тимошенко И.В. О природе и содержании трансакционных издержек [Электронный ресурс] / И.В.Тимошенко, О.Н.Нащекина. // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. Вып. 103-3, 2006. – С.31-36. – Режим доступа : – <http://www.donntu.edu.ua/>"Библиотека"/

Список джерел у транслітерації / References

1. Analiz vyhid i vytrat : Prakt. posib. / [Sekretariat Rady Skarbnytsi Kanady; per. z anhl. S.Sokolyk; nauk. red. per. O. Kiliievych]. – K. : Osnovy, 2000. – 175 s.
2. Arkhiereiev S.I. Hosudarstvennaia transaktsionnaia politika i obshchestvennyi transaktsionnyi sektor v usloviakh rynochnoi transformatsii / S.I.Arkhiereiev // Nauchnye trudy DonNTU. Serii: ekonomicheskaiia. – 2004. – Вып. 70. – С.114–120.
3. Arkhiereiev S.I. Virtualni transaktsii: sutnist ta dynamika v ekonomitsi Ukrainy [Elektronnyi resurs] / S.I. Arkhiereiev. – Rezhym dostupu <http://www.niisp.gov.ua>.

4. Arkhiereiev S.I. Transaktsiina arkhitektonika / S.I.Arkhiereiev // Ekonomichna teoriia. – 2004. – №1. – S. 69-83.
5. Brin P.V. Transaktsiini vytraty pry vykorystanni stratehii vertykalnoi intehratsii [Elektronnyi resurs] / P.V. Brin // Naukovi pratsi DonNTU. Serii: ekonomichna. – 2007. – Vyp. 31-2. – S. 122–128. – Rezhym dostupu : <http://www.donntu.edu.ua/> “Biblioteka”/.
6. Buleiev Y.P. Sushchnost transaktsionnykh izderzhek v rynochnoi ekonomike [Elektronnyi resurs] / Y.P. Buleiev, Y.V. Shepelenko // Nauchnyie trudy DonNTU. Seryia: ekonomicheskaiia. – 2004. – Vyp. 70. – S. 101–106. – Rezhym dostupa : <http://www.donntu.edu.ua/> “Biblioteka”/.
7. Viliamson Oliver E. Ekonomichni instytutsii kapitalizmu: firmy, marketynh, ukladannia kontraktiv / Viliamson Oliver E. – K. : ArtEk, 2001. – 472 s.
8. Vlasenko O.P. Upravlinnia transaktsiinymy vytratamy v ahrobiznesi : avtoref. dys. na здобuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk: spets. 08.00.04 “ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy” / O.P. Vlasenko. – Zhytomyr, 2009. – 20 s.
9. Kommons Dzh.R.. Institutsonalnaia ekonomika [Elektronnyi resurs] / Dzh.R. Kommons – Rezhym dostupa : <http://ie.boom.ru/Commons/Commons.htm>.
10. Duhinets A.V. Osobennosti formirovaniia transaktsionnykh izderzhek ekonomicheskoi intehratsii / A.V. Duhinets // Nauchnyie trudy DonNTU. Serii: ekonomicheskaiia. – 2004. – Vyp. 70. – S. 30–36.
11. Duhlas Nort. Vklad neoinstitutsonalizma v ponimaniie problem perekhodnoi tkonomiki [Elektronnyi resurs] / Duhlas Nort. – Rezhym dostupa : // <http://ie.boom.ru/Referat/North.htm>.
12. Klimov S.M. Intellektualnyie resursy orhanizatsii / S.M.Klimov. – SPb.: YVESEP, “Znaniie”, 2000. – 168 s.
13. Kozachenko H.V. Upravlinnia zatratamy pidpriemstva: Monohrafiia / [Kozachenko H.V., Pohorelov Yu.S., Khlaponov L. Yu., Makukhin H.A.]. – K. : Libra, 2007. – 320 s.
14. Mortikov V.V. Politychna ekonomiiia kontraktiv / V.V. Mortikov // Naukovi pratsi DonNTU. Serii: ekonomichna. – 2005. – Vyp. 89–2. – S. 68–72.
15. Nort. Instytutsii, instytutsiina zmina ta funktsionuvannia ekonomiky / Nort, Dahlas; per. z anh. I.Dziub. – K. : Osnovy, 2000. – 198 s.
16. Pryroda firmy: Pokhodzhennia, evoliutsiia i rozvytok / [za red. O.E.Viliamsona, S. Dzh.Vintera; per. z anh. A.V.Kulykova; nauk. red. per. V.P.Kuzmenko]. – K. : A.S.K., 2002. – 336 s.
17. Sourenko T.N. Protivorechiia v sisteme ekonomicheskikh interesov [Elektronnyi resurs] / T.N. Sourenko // Ekonomicheskii vestnik Rostovskoho hosudarstvennogo universiteta. – 2006. – № 1. – S. 164–168. – Rezhym dostupa : <http://www.ecsocman.edu.ru>.
18. Tarasenko O.V. Faktory, shcho vplyvaiut na riven transaktsiinnykh vytrat [Elektronnyi resurs] / O.V. Tarasenko // Naukovi pratsi DonNTU. Serii: ekonomichna. – 2007. – Vyp. 31–1. – S. 121–125. – Rezhym dostupu : <http://www.donntu.edu.ua/> “Byblyoteka”/.
19. Fandel Hiunter. Teoriia vyrobnytstva i vytrat / Fandel Hiunter; [per. z nim. pid kerivnytstvom nauk.red. M.H.Hreshchaka]. – K. : Takson, 2000 – 520 s. – Tekst ukr., tyt. paral. nim.
20. Khodzhson Dzh. Evoliutsionnaia i institutsionalnaia ekonomika kak novyi meistrim? [Elektronnyi resurs] / Dzh. Khodzhson // Ekonomicheskii vestnik Rostovskoho hosudarstvennogo universiteta. – 2008. – T.6. №2. – S. 8-21. – Rezhym dostupa : <http://www.ecsocman.edu.ru>.
21. Shpykuliak O.H. Instytut vytrat v ekonomichnii teorii i praktytsi hospodariuvannia: zbir.nauk.prats // Ekonomichni nauky “Serii ekonomichna teoriia ta ekonomichna istoriia”. – 2008. – Vyp. 5(19), Ch. 2. – S.323-32.
22. Shpykuliak O.H. Instytut vytrat u formuvanni dokhidnosti ta konkurentospromozhnosti aharnoho vyrobnytstva / O.H. Shpykuliak // Teoretychni nadbannia akademika I.I.Lukinoва ta yikh znachennia u rozvytku aharnoho vyrobnytstva Ukrainy. (Lukinovski chytannia) 10 zhovtnia 2008 roku. – K. – 2009 – S.79-91.
23. Elektronnyi resurs – Rezhym dostupu: – <http://www.library.if.ua>
24. Tymoshenkov Y.V. O prirode i soderzhanii transaktsionnykh izderzhek [Elektronnyi resurs] / Y.V.Tymoshenkov, O.N Nashchekina. // Nauchnyie trudy DonNTU. Seryia: ekonomicheskaiia. Vyp. 103-3, 2006. – S.31-36. – Rezhym dostupa : – <http://www.donntu.edu.ua/> “Biblioteka”/

АННОТАЦИЯ

**ТРАНСАКЦИОННЫЕ ИЗДЕРЖКИ В ИНСТИТУЦИОННЫХ МЕХАНИЗМАХ
ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ХОЗЯЙСТВЕННОГО СИСТЕМ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛО-
ГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ**

Шпикуляк Александр Григорьевич, д.э.н., доцент,
декан экономического факультета
Прутская Елена Алексеевна, д.э.н., профессор,
заведующая кафедрой финансов и кредита
Винницкий национальный аграрный университет
Мазур Геннадий Федорович, к.э.н, докторант

Национальный научный центр "Институт аграрной экономики"

Раскрыты теоретико-методологические основы и эволюционные детерминанты формирования теории транзакционных издержек и определение их места в институциональном механизме функционирования хозяйственных систем. Определены общетеоретические и авторские позиции относительно определения сущности – функциональных признаков категорий "затраты" и "издержки"; отмечена транзакционная архитектура позиционирования издержек в системе перераспределения, формирования и рыночно-конкурентного устройства ценностей как основной единицы корректирования экономического расчета хозяйствования. Проанализированы аспекты эволюции теории транзакционных издержек в институциональной методологии как концепции междисциплинарного синтеза. Предложено авторское позиционирование института транзакционных издержек в системе рыночно-конкурентного хозяйственного обмена и механизме внутривозвращенного учета. Сформулировано авторское видение содержательных характеристик транзакционных издержек.

Ключевые слова: издержки, транзакции, транзакционные издержки, институционализм, институты, институции, рынок, экономика, общество, теория, методология.

ANNOTATION

**TRANSACTION COSTS OF INSTITUTIONAL MECHANISMS OF ECONOMIC
SYSTEMS FUNCTIONING: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS**

Shpikulyak Oleksander., Ph.D., Associate Professor,
Dean of the Faculty of Economics
Prutka Olena ., PhD, Professor,
Head of the Department of Finance and Credit
Vinnytsia National Agrarian University
Mazur Gennady, PhD, PhD

National Scientific Center "Institute of Agricultural Economics"

Theoretical and methodological fundamentals and evolutionary determinants of the theory of transaction costs formation and positioning of their place in the institutional arrangement of economic systems functioning are revealed. General-theoretic and author's attitude concerning the essence determination as functional features of categories "expenses" and "costs" is defined; transactional architectonics of costs positioning in the system of redistribution, formation and market competitive organization of values as the unit of economic estimation of management is noted. Aspects of evolution of transaction costs theory in the institutional methodology as the concept of interdisciplinary synthesis are analyzed.

The author's positioning of the institute of transaction costs in the system of market competitive economic exchange and arrangement of enterprise cost records is suggested. The author's vision of conceptual characteristics of transaction costs is formed.

Key words: costs, transactions, transactional costs, institutionalism, institutes, institutions, market, economy, society, theory, methodology.

О
Б
И
Л
Н
А
П
К
И
С
Д
А
Е

Підписано до друку 05.12.2014.
Формат 60x84/8. Папір офсетний.
Друк офсетний. Ум. друк. арк. 17,79
Тираж 300.
Зам № 1384

Дизайн обкладинки: Оксамитний Володимир

Видавництво ТОВ «Консоль»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців Серія ДК №1539 від 30.10.2003 р.

Віддруковано ТОВ «Консоль».
21034, м. Вінниця, вул. Чехова, 12-А.
Тел.: (0432) 26-54-54, 55-66-12.
E-mail: konsol@inbox.vn.ua